

เรื่องเล่าและประสบการณ์การพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้การทำงาน
โครงการ U2T เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันภายใต้
เศรษฐกิจสร้างสรรค์¹

Narratives and Experiences of Community Potential Development Under the
U2T Project for Enhancing Competitiveness in Creative Economy

¹จริยา สุพรรณ, ^{2*}สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน และ ³รภัส ศิลป์ศรีกุล

¹Jariya Supun, ^{2*}Supaporn Prasongthan, and ³Rabhas Silpsrikul

^{*}Corresponding Author

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand

E-mail: jariya.su@ku.th¹, s_prasongthan@hotmail.com², rabhas.s@ku.th³

Received February 13, 2025; Revised February 27, 2025; Accepted March 22, 2025

บทคัดย่อ

การพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มีความสามารถในการแข่งขันและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องเล่าและประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชน และศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานการทำงานโครงการ U2T จากมุมมองของหน่วยบูรณาการรายตำบลและชุมชน รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัยครอบคลุมโครงการ U2T มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระยะที่ 1 จำนวน 5 ตำบล จาก 140 ตำบล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนจากหน่วยงานบูรณาการ ผู้นำชุมชน คนในชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจงแห่งละ 5 คน รวม 25 คน เครื่องมือวิจัยคือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับการสัมภาษณ์บุคคลและการสัมภาษณ์กลุ่ม ซึ่งผ่านการตรวจสอบ

บทความวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยย่อย ภายใต้แผนงาน “แนวทางการยกระดับศักยภาพชุมชนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ได้รับทุนสนับสนุนจาก สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ งบประมาณตามกรอบทุนอุดหนุนวิจัยมูลฐาน (Fundamental Fund) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 รหัสโครงการ FF(KU)44.67 และได้รับหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ COE66/116 จากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2566

ความสอดคล้องและน่าเชื่อถือจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนประกอบด้วย 4 แนวทางหลัก คือ 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ 2) การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงสร้างสรรค์ และ 4) การถ่ายทอดแนวคิดหรือองค์ความรู้ใหม่เชิงสร้างสรรค์ ในขณะที่ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพชุมชนประกอบด้วย 7 ประการ คือ 1) การตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน 2) การสนับสนุนจากเครือข่ายภายในและภายนอก 3) บทบาทของผู้นำชุมชน 4) การบริหารจัดการอย่างมีระบบ 5) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 6) การมีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาหลากหลาย และ 7) ประสพการณ์ทำงานเชิงพื้นที่ ผลการวิจัยเป็นประโยชน์สำหรับชุมชนเพื่อนำข้อมูลไปต่อยอดพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มีความสามารถในการพัฒนาและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนเป็นฐานในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพชุมชน; โครงการ U2T; เรื่องเล่าและประสพการณ์; เศรษฐกิจสร้างสรรค์

Abstract

The community must overcome several obstacles to develop its potential for sustainable self-sufficiency and competitiveness. The objectives are to study stories and experiences toward approaches and success factors in developing community potential under the creative economy, based on the U2T project from the perspective of the sub-district system integration unit and community. This research employed a qualitative approach. Five of the 140 sub-districts of the Kasetsart University U2T project, phase 1, were included in the research sites. The purposive sampling method was applied to 25 specified key informants (five key informants in each study site, including a representative of a system integrator, a community leader, a local resident, and stakeholders involved in community development). The research instrument was a semi-structured interview guideline for individual and group interviews, which had been approved for consistency and reliability by three experts. Content analysis was used to examine the data. The results revealed four community potential development approaches, including 1) creative product development, 2) enhancement of creative tourism, 3) creative environmental conservation, and 4) creative ideas or knowledge transfer. The results of the study also found that there are seven success factors for community potential development, including 1) responding to community needs, 2) support from internal and external networks, 3) the role of community leaders, 4) systematic management, 5) participation of people in the community, 6) variety of natural resources and local wisdom, and 7) spatial work experience. The research findings are beneficial to other communities

to enhance their capacity for development and being self-sufficient. Additionally, it offers an outline for key institutions to establish sustainable community development policies.

Keywords: Community potential development; U2T project; Narratives and Experiences; Creative economy

บทนำ

ประเทศไทยปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้ประเทศก้าวข้าม “กับดักประเทศรายได้ปานกลาง” โดยอาศัยความเข้มแข็งของความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมในการพัฒนาสินค้าและบริการมูลค่าสูงโดยนำเทคโนโลยีนวัตกรรมมาพัฒนาต่อยอดและสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562) อีกทั้งการพัฒนาประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ช่วยเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนให้พึ่งตนเองและจัดการตนเองให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างบูรณาการกับหน่วยงานภาคีในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคมในการร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2565) เช่นเดียวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งซึ่งเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความยากจน จึงกำหนดนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมสู่การปฏิบัติงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ อยู่ดี กินดี สร้างรายได้โดยการนำทรัพยากรในชุมชนมาสร้างมูลค่าก่อให้เกิดเป็นสินค้าและบริการเพื่อจำหน่าย (พรพจน์ ศรีตัน, 2564)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการพัฒนาประเทศจะมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจฐานรากอันประกอบด้วยชุมชน เกษตรกร และผู้ประกอบการขนาดเล็ก ยังคงขาดโอกาสและความสามารถในการนำความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปพัฒนาต่อยอดเพื่อการใช้ประโยชน์ ขาดกลไกการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม รวมถึงขาดความสามารถในการผลิตสินค้านวัตกรรมของตนเอง (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564) หากต้องการหลุดพ้นปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องพิจารณาปรับกระบวนการพัฒนาจาก “โลกที่มุ่งพัฒนาสู่ความทันสมัย” เป็น “โลกที่มุ่งพัฒนาสู่ความยั่งยืน” เพื่อรับมือกับวิกฤติปัญหาและภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบในวงกว้างไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ วิกฤติเศรษฐกิจ และวิกฤติสังคมและวัฒนธรรม (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2563) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการระบาดของโรค COVID-19 ที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมทั้งด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจตกต่ำ และความเหลื่อมล้ำในสังคมที่ซ้ำเติมครัวเรือนยากจนและกลุ่มเปราะบางให้เผชิญกับความยากลำบากในชีวิตมากขึ้น (พระปัญญาวัฒน์ คุดตาสีโล (อโนราช) และคณะ, 2567) ส่งผลให้ทุกภาคส่วนในสังคมไทยต้องฝ่าวิกฤติครั้งนี้ด้วยความร่วมมือ ร่วมแรง และร่วมใจ เนกเช่นเดียวกับทุกวิกฤติที่ผ่านมา

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ถูกนำเสนอในฐานะแนวคิดและทางออกสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้รอดพ้นจากวิกฤติและภัยคุกคามเหล่านั้น ที่ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนชุมชนโดยอาศัยหลักการใช้พื้นที่และผลิตภัณฑ์เป็นฐานการพัฒนา และการพัฒนาทุนทรัพยากรมนุษย์ทั้งการพัฒนาศักยภาพตัวบุคคลากร ตลอดจนการเสริมแรงจูงใจให้มีพลังขับเคลื่อนการทำงาน (กนกพร พวงประยงค์, 2561) โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ เป็นโครงการที่สะท้อนการดำเนินงานในการพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเกิดจากความต้องการแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ที่ทำให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมจึงมุ่งเน้นไปยังระดับชุมชนทั้งการสร้างงาน และการพัฒนาอาชีพเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565) ตลอดจนการพัฒนาสินค้าประจำตำบล (OTOP) พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การนำองค์ความรู้ไปช่วยบริการชุมชนและการส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือว่าการสร้างรากแก้วที่สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป (ผู้จัดการออนไลน์, 2564) นอกจากนี้ยังเกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย ประชาชน กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคประชาชนจำนวน 1,577 หน่วยงาน เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 1,252 รายการ พัฒนาธุรกิจ 837 ธุรกิจ เกิดองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรม จำนวน 2,500 เรื่อง เกิดหลักสูตรท้องถิ่นมากกว่า 1,500 หลักสูตร (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565) งานศึกษาของ จาตุรงค์ สุทวาท (2567) สะท้อนความสำเร็จของโครงการ U2T ในการพัฒนาศักยภาพชุมชนหลังโควิดผ่านเศรษฐกิจ BCG โดยสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หลักของโครงการที่สามารถเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการด้าน BCG ในพื้นที่มากขึ้นและส่งเสริมการจ้างงาน การพัฒนากำลังคน รวมถึงยกระดับการฐานข้อมูลสำคัญในพื้นที่

บทความวิจัยนี้นำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์และสังเคราะห์บทเรียนเรื่องเล่าและประสบการณ์ของแนวทางและปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานการทำงานโครงการ U2T จากมุมมองของหน่วยบูรณาการโครงการ (System Integrator) รายตำบลและมุมมองของชุมชน ซึ่งจะเป็นข้อมูลประวัติศาสตร์ร่วมสมัยที่เป็นประโยชน์สำหรับใช้เป็นสื่อกลางในการเรียนรู้และขยายผลความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นฐานในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและยกระดับรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนตลอดจนสร้างชุมชนและสังคมให้มีความสามารถในการแข่งขันและจัดการตนเองอย่างยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเรื่องเล่าและประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานการทำงานโครงการ U2T จากมุมมองของหน่วยบูรณาการรายตำบลและชุมชน
2. เพื่อศึกษาเรื่องเล่าและประสบการณ์เกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานการทำงานโครงการ U2T จากมุมมองของหน่วยบูรณาการรายตำบลและชุมชน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ในค.ศ. 2001 John Howkins ได้นำเสนอแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy: CE) ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่รวมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีเพื่อสร้างอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อภาคการผลิต ภาคการขาย และภาคการบริการ โดยเชื่อว่าทุกคนมีความคิดเชิงสร้างสรรค์อันจะเห็นได้จากกระแสการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากการผลิตจำนวนมากสู่การผลิตเชิงสร้างสรรค์ (สุภาพรณ์ ประสงค์ทัน, 2567) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ใช้สินทรัพย์ที่เกิดจากการใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคมให้มีปฏิสัมพันธ์กับเทคโนโลยีทรัพย์สินทางปัญญาและการท่องเที่ยวจนก่อให้เกิดการสร้างงาน และสร้างรายได้จากการส่งออก (UNCTAD, 2008 อ้างถึงใน ขวัญมล ดอนขวา, 2559) เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์เป็นชุดของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนบนฐานของทุนทางปัญญาโดยมีสินทรัพย์ที่สร้างสรรค์ (Creative assets) เป็นองค์ประกอบรวมในการขับเคลื่อนการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทักษะ ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ที่เชื่อมโยงกับทุนพื้นฐานทางสังคม อันได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (กนกวรรณ พวงประยงค์, 2561) ซึ่งก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ร่วมกับสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ตลอดจนนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ (บริษัท เอฟฟินีตี้ จำกัด, 2562)

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชน

ชุมชนจะเข้มแข็งและมีศักยภาพได้นั้นเพราะคนในชุมชนมีน้ำใจ มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความกระตือรือร้นมีบรรทัดฐานของการพึ่งพาอาศัยกัน มีเครือข่ายของการทำให้สังคมมาติดต่อกันในเรื่องชุมชน มีสถานภาพทางกายภาพที่เหมาะสม (Putnam, 1993) ศักยภาพชุมชนต้องประกอบด้วยปฏิสัมพันธ์ระหว่างทุนมนุษย์ ทรัพยากรในองค์กร และทุนทางสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาของส่วนรวม และปรับปรุงหรือพัฒนาระดับความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนนั้นๆ อาจจะกระทำผ่านกระบวนการของสังคมแบบไม่เป็นทางการ หรือการรวมกลุ่มของปัจเจกบุคคล องค์กร และเครือข่ายทางสังคมที่มีอยู่ในระดับต่างๆ รวมทั้งในระดับชุมชน (โกวิทย์ พวงงาม, 2553) ศักยภาพชุมชนเป็นขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชนบนพื้นฐานความรู้ วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดชุด

ความรู้ทั้งภายในและภายนอก ให้เกิดการพึ่งพาตนเองบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน และการประเมินผลชุมชนว่ามีจุดดี จุดเด่นอะไรบ้าง เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง (อุทิศ ทาหอม, 2562) การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเพื่อเพิ่มระดับความสามารถในการพัฒนาบนพื้นฐานที่ยั่งยืนต้องอาศัยทรัพยากร การสนับสนุนทักษะ และเจตจำนงร่วมของชุมชน โดยมีขั้นตอนหลัก คือ 1) การทำความเข้าใจชุมชนและสิ่งที่ชุมชนมี 2) การดำเนินโครงการพัฒนาตามความต้องการของชุมชน 3) ประเมินผลลัพธ์ของกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไป (นิตยา โพธิ์นอก และ รัชต์ดี แสงมเหหมัด, 2560)

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่า

เรื่องเล่าเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์หรือแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ (Sharkey, 2004) เรื่องเล่ามีบทบาทสำคัญที่นำเสนอเหตุการณ์ต่างๆ ในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงออกทางวัฒนธรรมซึ่งเชื่อมโยงกันในช่วงเวลาและพื้นที่ อีกทั้งยังแสดงถึงแบบแผนต่างๆ เกี่ยวกับประสบการณ์ของปัจเจกบุคคลรวมไปถึงการตระหนักรู้ภายในจิตใจต่อชีวิตของปัจเจกบุคคลเอง ในขณะเดียวกันให้ความหมายเกี่ยวกับเรื่องเล่าในลักษณะเรื่องเล่าชีวิต (Life Narrative) ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิต (Life Experience) และความทรงจำ (Jokob Lothe, 2000 อ้างถึงใน พัฒนภาณู ทูลธรรม, 2563) นอกจากนี้เรื่องเล่ายังช่วยอธิบายความรู้ที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่ายขึ้น และถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ให้กลายเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ผ่านการเล่าเรื่อง ประสบการณ์ของความสำเร็จ (นรินทร์ สังข์รักษา, 2561) อีกทั้งปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) ไม่สามารถแทนที่ได้เพราะเรื่องเล่ามีตรรกะเชิงวัฒนธรรมซ่อนเร้นอยู่เสมอ (นภาพรณัฏ ะหวานนท์, 2552)

สำหรับบทความวิจัยนี้ นำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาศักยภาพชุมชน และเรื่องเล่าเป็นเครื่องมือในการศึกษาแนวทางและปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเน้นกรณีศึกษาโครงการ U2T และบูรณาการความรู้กับชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (fieldwork) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เป็นรายบุคคล (Individual Interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) มีวิธีการและขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) **กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา** มุ่งศึกษาปัจจัยความสำเร็จและแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเรื่องเล่าและประสบการณ์ในมุมมองของหน่วยงานการรายตำบลและชุมชนภายใต้โครงการ U2T

2) **กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย** ครอบคลุมพื้นที่โครงการ U2T มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระยะที่ 1 จำนวน 140 ตำบล คัดเลือกตัวแทนพื้นที่วิจัย 1 จังหวัด 1 ภูมิภาค โดยวิธีจับสลาก ดังนี้ 2.1) ภาคเหนือ ต.สุเทพ จ.เชียงใหม่ 2.2) ภาคตะวันออกฉียงเหนือ ต.ฮางโฮง จ.สกลนคร 2.3) ภาคกลาง ต.หัวป่า จ.สิงห์บุรี 2.4) ภาคตะวันออก ต.บุพราหมณ์ จ.ปราจีนบุรี 2.5) ภาคใต้ ต.กำพวน จ.ระนอง

3) กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

3.1) มีประสบการณ์หรือบทบาทสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนหรือโครงการ U2T

3.2) สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกและสะท้อนปัญหาและโอกาสในการพัฒนาชุมชนได้ อย่างน้อยพื้นที่ละ 5 คน รวม 25 คน จากผู้แทนมหาวิทยาลัยซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยบูรณาการโครงการรายตำบล ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ตัวแทนประชาชน หน่วยงานภาครัฐราชการและเอกชน และผู้เกี่ยวข้อง

4) จัดทำเครื่องมือวิจัย โดยศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ในการออกแบบเครื่องมือวิจัยซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด 3 ประเด็น คือ 1) ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพชุมชน 2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชน 3) ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน โดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน พิจารณาและให้ความเห็นว่ามีความเหมาะสม และเห็นชอบให้นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมุ่งเน้นถึงความถูกต้องของข้อมูลมากที่สุด แบ่งเป็น

5.1) ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความ และงานวิจัยต่างๆ รวมทั้งจากสื่ออินเทอร์เน็ตในประเด็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาชุมชน และเรื่องเล่าประสบการณ์กับการพัฒนา เป็นต้น

5.2) ข้อมูลปฐมภูมิได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม (Fieldwork) ระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2567 โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเรื่องเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางและปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพชุมชนจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนพื้นที่วิจัย 1 จังหวัด 1 ภูมิภาค

6) การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) การศึกษาเอกสาร (Document Research) มาจัดระบบแยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ (interpretation) ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีประกอบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาเรื่องเล่าและประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานการทำงานโครงการ U2T จากมุมมองของหน่วยบูรณาการรายตำบลและชุมชน พบแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนใน 4 แนวทาง ดังนี้

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ พบใน 2 วิธีการ คือ 1) พัฒนาผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมให้มีคุณภาพแข่งขันได้ ทั้งในด้านการปรับปรุงคุณภาพให้ได้มาตรฐาน พัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อน อัต

ลักษณะความเป็นชุมชนเพื่อสร้างความจดจำให้กับผู้บริโภคกลับมาซื้อซ้ำ เช่น 1.1) พัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำปลาตราไข่มุกของตำบลกำแพงนให้ได้ตามมาตรฐานและระบบรับรองความปลอดภัยอาหาร 1.2) เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สเปรย์หอมไฉ่ของตำบลสุเทพ โดยการนำยูคาลิปตัสมาเป็นส่วนผสมช่วยให้ทางเดินหายใจโล่ง 1.3) พัฒนารรจภัณฑ์ใหม่จากถุงพลาสติกให้เป็นแบบถุงซิปล็อคให้กับผลิตภัณฑ์กล้วยฉาบบ้านชนิด ตำบลฮางโฮง และ 1.4) ปรับปรุงผลิตภัณฑ์น้ำจิ้มสุกี้ที่เป็นสูตรดั้งเดิมของชุมชนตำบลหัวป่าให้มีรสชาติเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนโดยใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชน เป็นต้น 2) คิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีสะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นวิถีชุมชน เช่น 2.1) ผลิตภัณฑ์งานปักผ้าของตำบลสุเทพสำหรับจำหน่ายเป็นของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว 2.2) ผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นถิ่นใบชะพลูของตำบลบุพราหมณ์ 2.3) ผลิตภัณฑ์จากผลผลิตเกษตรอินทรีย์มาผนวกกับอัตลักษณ์เด่นในความเป็นต้นกำเนิดแม่ครัวหัวป่า เพื่อสร้างจุดขายของตำบลหัวป่า 2.4) ผลิตภัณฑ์จากปลาย่าง ซึ่งเป็นวัตถุดิบเฉพาะถิ่นของตำบลฮางโฮง มาพัฒนาเป็นน้ำพริกปลาชนิดต่าง 2.5) ผลิตภัณฑ์ซอสหมักดำของตำบลกำแพงน โดยนำเศษเหลือทิ้งจากทรัพยากรประมงพื้นบ้านมาเพิ่มมูลค่าในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ผู้บริโภคยุคใหม่ซึ่งมีพฤติกรรมบริโภคแบบสะดวก ทำงาน และมีความทันสมัย

2. การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยการนำทุนทางสังคมทั้งในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาส่งเสริมและยกระดับการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่สำหรับนักท่องเที่ยวใน 5 วิธีการ ได้แก่ 1) พัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านเกษตรและวัฒนธรรม พบใน 3 ตำบล ดังนี้ 1.1) ตำบลหัวป่า เรียนรู้ฐานผ่านศูนย์เรียนรู้เกษตรปลอดภัย และเรียนรู้พื้นที่ประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นของในหลวงรัชกาลที่ 5 และแหล่งค้นตำนานแม่ครัวหัวป่า 1.2) ตำบลกำแพงน เรียนรู้วิถีชุมชนหมู่บ้านการทำประมงพื้นบ้าน และเรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศป่าชายเลนและชายหาด 1.3) ตำบลบุพราหมณ์ เรียนรู้พรรณไม้เฉพาะถิ่นสำคัญจากพื้นที่ป่าลานผืนสุดท้ายที่สมบูรณ์และสวยงาม และเรียนรู้การทำงานหัตถกรรมพื้นถิ่นเป็นข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น หมวก และกระเป๋ 2) พัฒนากายภาพเชิงสร้างสรรค์ พบที่ตำบลหัวป่า ในการออกแบบศูนย์ส่งเสริมและจำหน่ายสินค้าจากเอกลักษณ์ท้องถิ่นในรูปแบบอาคารทรงไทย ถึงแม้ว่าปัจจุบันโครงการ U2T จะดำเนินการแล้วเสร็จ แต่ชุมชนยังมีการขยายผลต่อยอดในการขอจัดสรรงบประมาณก่อสร้างจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี 3) พัฒนาการนำเสนอเรื่องเล่าเชิงสร้างสรรค์ของผู้เล่าเรื่องในการนำชมสถานที่ ให้สามารถเล่าเรื่องได้ดี และมีอรรถรส นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มและสื่อความหมายการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของชุมชน พบที่ตำบลบุพราหมณ์ ภายใต้กิจกรรมอบรมมัคคุเทศก์ในการนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ ตลอดจนเผยแพร่เรื่องราววิถีชีวิตและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างแพร่หลายแก่คนนอกพื้นที่ ตำบลหัวป่านำเสนอเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ของชุมชนผ่านกิจกรรมเส้นทางจักรยานตำบลหัวป่า 4) พัฒนาตลาดเชิงสร้างสรรค์ โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีมาสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวในรูปแบบของตลาดออนไลน์ พบที่ตำบลหัวป่า ในการทำเพจ Facebook “หัวป่าน่าเที่ยว” และช่อง YouTube U2T Huapa Channel ตำบล

กำหนด สร้างเฟสบุ๊ค: บ้านทะเลนอกโฮมสเตย์ เพื่อแนะนำแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนผ่านวิดีโอคลิป

5) การนำมาตรฐานการท่องเที่ยว (SHA) โดยความร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มายกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลสุเทพควบคู่กับมาตรฐานด้านสุขอนามัย หลังจากอบรมผู้ประกอบการท่องเที่ยวสามารถผ่านการยื่นขอมาตรฐาน SHA ได้เกือบทั้งหมด

3. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงสร้างสรรค์ มุ่งพัฒนากิจอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาขยะตกค้างและเหลือทิ้งจากการประกอบอาชีพหลักและลักษณะการอยู่อาศัยของชุมชน การใช้สารเคมีในปริมาณที่สูงในอาชีพเกษตรกรรม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการเสื่อมสภาพของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น 1) ตำบลหัวป่า เชื่อมโยงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับวิถีการอยู่อาศัยที่ส่วนหนึ่งมีลักษณะเป็นบ้านเช่า และวิถีอาชีพเกษตรกรรมของชุมชน เช่น กิจกรรมขยะได้ไปต่อ และกิจกรรมศูนย์เรียนรู้เกษตรปลอดภัย เป็นต้น 2) ตำบลสุเทพ เชื่อมโยงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับพื้นที่ตั้งชุมชนที่ส่วนหนึ่งเป็นเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ในกิจกรรมตระหนักรู้และฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สัตว์ป่าและพันธุ์พืช 3) ตำบลบุพราหมณ์ เชื่อมโยงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับวิถีอาชีพเกษตรกรรม 4) ตำบลหางโง เชื่อมโยงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับวิถีอาชีพจากการแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำพื้นถิ่นและวิถีเกษตรกรรม เช่น การกำจัดเปลือกหอยเชอร์รี่โดยการนำมาเผาเป็นถ่านชีวภาพไบโอชาร์ 5) ตำบลกำพวน เชื่อมโยงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับวิถีประมงพื้นบ้านภายใต้แนวคิดเปลี่ยนขยะให้เป็นศูนย์ (Zero Waste)

4. การถ่ายทอดแนวคิดหรือองค์ความรู้ใหม่เชิงสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายเดียวกันที่มุ่งหวังให้เป็นฐานในการต่อยอดการพัฒนาแก่ชุมชนทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม ดังนี้ 1) ตำบลสุเทพ มุ่งถ่ายทอดความรู้ที่เข้าถึงได้ง่ายและสามารถนำมาขยายผลในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนได้จริงต่อไป ให้ครอบคลุมประชากร 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มกำลังแรงงาน และกลุ่มผู้สูงอายุ 2) ตำบลหัวป่า มุ่งถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย คือ “นักวิชาการชาวบ้าน และหน่วยงานต่างๆ” ทั้งในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการขยะ และด้านการท่องเที่ยว 3) ตำบลบุพราหมณ์ มุ่งถ่ายทอดความรู้ให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และวิเคราะห์ร่วมกันในการระบุนวัตกรรมที่ชุมชนต้องการนำไปพัฒนา จนก่อให้เกิดการรวมกลุ่มสมาชิกด้านการประกอบอาชีพ และเกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองความคิด “ทำอย่างไรที่จะทำให้คนในชุมชนส่วนรวมได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาที่เข้ามาในพื้นที่” 4) ตำบลหางโง มุ่งถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนตามการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 3 ประเด็น คือ การจัดการสิ่งของเหลือทิ้งจากการประกอบอาชีพในพื้นที่สาธารณะ คุณภาพของปุ๋ยในการทำเกษตร และการแปรรูปสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้ได้คุณภาพ ทั้งนี้ชุมชนสะท้อนให้เห็นว่าความรู้ต่างๆ ที่ได้รับทำให้เกิดทักษะการพูด การคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาการสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม และนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ของกลุ่ม เช่น ต่อยอดน้ำพริกปลาย่างเป็นน้ำพริกปลาสลิม ต่อยอดดินปลูกไบโอชาร์เป็นดินปลูกไบโอชาร์อัดเม็ด

5) ตำบลกำพวน มุ่งถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนบนหลักการประยุกต์เทคโนโลยี นวัตกรรมในการยกระดับมาตรฐานคุณภาพสินค้า การยกระดับรายได้ของผู้ประกอบการท่องเที่ยว และการจัดการขยะให้เป็นศูนย์ (Zero Waste) ทั้งนี้ชุมชนสะท้อนว่าความรู้ต่างๆ ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมต่อชุมชน ทั้งในด้านการนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของตนเอง การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ช่วยสร้างงานและอาชีพเสริมให้คนในชุมชน และทำให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมากขึ้นผ่านการเข้าร่วมอบรม

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาเรื่องเล่าและประสบการณ์เกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานการทำงานโครงการ U2T จากมุมมองของหน่วยงานการรายตำบลและชุมชน พบปัจจัยความสำเร็จ 7 ประการดังนี้

1. การตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ดำเนินการบนฐานความต้องการจริงของชุมชนภายใต้แนวคิด “การดึงเอกลักษณ์เด่นและทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่อย่างหลากหลายมาพัฒนาเป็นกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้ภูมิปัญญาเดิมกับเทคโนโลยีใหม่ที่นำไปสู่กิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ให้ได้คุณภาพแตกต่างจากชุมชนอื่น” ส่งผลให้คนในชุมชนมองเห็นถึงประโยชน์ของโครงการ U2T ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยมีแนวทางในการแสวงหาความต้องการของชุมชน ดังนี้ 1) ลงพื้นที่โดยการปฏิบัติจริงของผู้จัดการตำบลและผู้ที่ได้รับการจ้างงานในการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและหน่วยงานราชการในพื้นที่ 2) การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมผ่านเวทีเสวนาบนหลักการ “ชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชนเป็นหลัก” 3) ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการสำรวจความต้องการพัฒนาชุมชน

2. การสนับสนุนจากเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน บนหลักการอาศัยความยินยอมพร้อมใจและความร่วมมือกันเป็นหลักมากกว่าการใช้อำนาจ พบดังนี้ 1) เครือข่ายความร่วมมือภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆ ของคณาจารย์ในการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน 2) เครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชน มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้คนในชุมชนเกิดการยอมรับโครงการ U2T ในพื้นที่ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 2.1) กลุ่มประชาชน ทั้งผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ กลุ่มแกนนำเด็กและเยาวชน และคนในชุมชน 2.2) กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มธุรกิจชุมชน ซึ่งเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงและสื่อสารข้อมูลระหว่างโครงการ U2T และประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มดังกล่าวเหล่านั้น เช่น กลุ่มท่องเที่ยว กลุ่มผู้ประกอบการ OTOP และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น 3) เครือข่ายความร่วมมือภายนอกชุมชน มีบทบาทสำคัญในการนำทรัพยากรความรู้ บประมาณ เทคโนโลยี และวัสดุอุปกรณ์ ในการช่วยเสริมสร้างศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ตลอดจนเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ของชุมชน เช่น เครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐจากส่วนกลาง เครือข่ายความร่วมมือจากภาคเอกชน และเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานราชการในพื้นที่ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เป็นต้น

3. บทบาทของผู้นำชุมชน พบทั้งผู้นำที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ และผู้นำรุ่นใหม่ ซึ่งไม่ได้มีบทบาทเพียงแค่เป็น “ผู้เชื่อมโยง” การประสานงานหรืออำนวยความสะดวกในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับโครงการ U2T เท่านั้นแต่ยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางความคิดที่ให้ออกแนะนำที่เหมาะสมต่อการพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการ และตรงตามความต้องการของชุมชน คุณลักษณะของผู้นำที่มีส่วนผลักดันให้โครงการ U2T ประสบความสำเร็จมีดังนี้ 1) มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ยอมรับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ 2) มีความเข้าใจและมองเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและพยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น 3) มีจิตใจที่มุ่งมั่นต้องการพัฒนาชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน 4) มีทักษะการประสานงานและสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ 5) มีคุณธรรมมีน้ำใจ และเสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน 6) มีความสามารถโน้มน้าวคนในชุมชนให้เห็นถึงประโยชน์ของโครงการ U2T และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ 7) มีความสามารถจัดการให้เกิดการรวมกลุ่มและริเริ่มกิจกรรมที่ทำให้เกิดการพัฒนาร่วมมือกันของชุมชน

4. การบริหารจัดการอย่างมีระบบ ส่งผลให้โครงการ U2T ในทุกกระบวนการเป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ พบดังนี้ 1) วางแผนการดำเนินงานในแต่ละช่วงเวลาอย่างชัดเจนและเป็นขั้นเป็นตอน 2) คัดเลือกทีมงาน U2T ที่มีทักษะหลากหลายและมอบหมายงานตามความชำนาญของแต่ละบุคคล 3) การสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมที่มุ่งเน้นความโปร่งใสและชัดเจนในการสื่อสารระหว่างทีม U2T และคนในชุมชน 4) เพิ่มทักษะความรู้ให้กับทีมงาน U2T ใน เรื่องนั้นๆ ก่อนการอบรมหรือถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน 5) มีสำนักงานในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนทำให้เกิดพื้นที่รวมตัวของทีมงาน U2T เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนการทำงานร่วมกัน 6) การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชนในการออกแบบและพัฒนากิจกรรม 7) การบริหารความเสี่ยงในการจัดทำแผนสำรองการดำเนินงานเพื่อลดปัญหาหรืออุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น 8) การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องซึ่งช่วยให้สามารถปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานได้อย่างทันท่วงที

5. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยมุ่งเน้นคนในชุมชนเป็นศูนย์กลางพัฒนาผ่านการประชุมระดมสมอง “ร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ชุมชน ร่วมทำกิจกรรม ร่วมแก้ไขปัญหา” โดยโครงการ U2T เป็นแกนหลักในการดำเนินงานดังกล่าว ขณะที่หน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนให้การดำเนินกิจกรรมก้าวเดินไปได้อย่างมั่นคง ทำให้เกิดผล ดังนี้ 1) คนในชุมชนทำกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องและระดับสูง 2) คนในชุมชนเกิดความกระตือรือร้นที่ต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจึงมีความยินดีและตอบรับทุกกิจกรรมจัดอบรม 3) คนในชุมชนเกิดความมุ่งมั่นแก้ไขปัญหาจึงเกิดการรวมกลุ่มและหันหน้าปรึกษากันเองในเบื้องต้นจากนั้นจึงนำปัญหาดังกล่าวมาพูดคุยและปรึกษาร่วมกับโครงการ U2T 4) คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้รับมาปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองได้จริง

6. การมีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาหลากหลาย ทำให้สามารถนำมาพัฒนา กิจกรรมและผลิตภัณฑ์ได้ง่ายและเกิดความยั่งยืน เช่น 1) ตำบลสุเทพ เป็นพื้นที่วิถีวัฒนธรรมล้านนาและ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาซึ่งสามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์ผลงานจากวัฒนธรรมพื้นที่ เช่น ผ้าปักที่ออกแบบลวดลายจากเรื่องราวของชุมชนมาเพิ่มคุณค่าเป็นผลิตภัณฑ์ของใช้และของตกแต่งบ้าน 2) ตำบลหัวป่า เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นของในหลวงรัชกาลที่ 5 และพื้นที่ เกษตรกรรมแบบวิถีอินทรีย์ สามารถนำมาพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม และ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตรปลอดภัย 3) ตำบลบุพราหมณ์ เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มี ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และมีการปลูกพืชสมุนไพรที่หลากหลายไว้รอบบริเวณบ้าน สามารถ นำพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชาวดั่งใบชะพลู และผงโรยชาใบชะพลู เป็นต้น 4) ตำบลฮางโฮง เป็นพื้นที่วิถี เกษตรกรรมทำนาทำสวนและทำไร่และแหล่งวัตถุดิบปลาย่างรมควันขึ้นชื่อ สามารถนำมาพัฒนาเป็น ผลิตภัณฑ์นำพริกปลาย่างรมควัน และผลิตภัณฑ์ดินปลูกใบโอชารจากเปลือกหอยเชอร์รี่ 5) ตำบล กำพวน มีจุดเด่นในความเป็นวิถีประมงพื้นบ้าน สามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์จากวิถีประมง พื้นบ้าน เช่น ซอสหมึกดำกำพวน และดินปลูกจากขยะเหลือทิ้งจากการทำประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

7. ประสบการณ์ทำงานเชิงพื้นที่ พบว่า ผู้จัดการตำบลที่มีประสบการณ์การทำงานเชิงพื้นที่ ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการ U2T ดังนี้ 1) มีความเข้าใจในบริบทพื้นที่และวัฒนธรรม ของชุมชนอย่างลึกซึ้ง 2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย และชุมชนได้ดีขึ้น 3) ออกแบบกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมและตอบโจทย์ความต้องการของ ชุมชนได้อย่างแท้จริง 4) ประสานงานได้อย่างราบรื่นเนื่องจากได้รับการยอมรับจากชุมชน เช่น ผู้จัดการ ตำบลสุเทพทำงานอยู่ในพื้นที่และมีความคุ้นเคยกับชาวบ้านทำให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานและ สามารถประสานงานกับชุมชนได้ง่ายเนื่องจากชาวบ้านไว้ใจ ผู้จัดการตำบลหัวป่าและตำบลฮางโฮง มีประสบการณ์ในการทำงานเชิงพื้นที่และมีการทำงานร่วมกันในพื้นที่มาก่อนหน้า ทำให้เข้าใจพื้นที่และ ความต้องการพัฒนาของคนในชุมชน และผู้จัดการตำบลกำพวน ทำงานอยู่ในพื้นที่มากกว่า 20 ปี ส่งผลให้ชาวบ้านมีความมั่นใจต่อการเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ที่จัดโดยโครงการ U2T ในระดับสูง

จากปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐาน การทำงานโครงการ U2T ได้สังเคราะห์โมเดลปัจจัยความสำเร็จการพัฒนาศักยภาพชุมชน ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 2 โมเดลความสำเร็จการพัฒนาชุมชนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้โครงการ U2T

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ พบใน 2 รูปแบบ คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เดิม และการคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ อาจเป็นเพราะการพัฒนาผลิตภัณฑ์เดิมชุมชนต้องการเพิ่มคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ ส่วนการคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่อาจเป็นเพราะชุมชนต้องการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับงานศึกษาของ เบญจมาศ เมืองเกษม และ ญัฐธิยา วัฒนศิริศาสตร์ (2566) เน้นการสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับความสงบสุขของชุมชน ความรู้สึกผูกพัน และใช้เกณฑ์การออกแบบ คือ ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ความหลากหลาย ความสะดวกในการใช้สอย และเน้นวัฒนธรรมชาติ ขณะทำงานศึกษาของ ลลิตา พิมทา และรักษดาวัลย์ ศิริธาคำ (2564) เน้นความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้รับมาตรฐาน มผช. เพื่อเป็นใบรับรองคุณภาพสินค้าและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้บริโภคและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

2. การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบใน 5 วิธีการ คือ พัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พัฒนากายภาพเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาการนำเสนอเรื่องเล่าเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาลาดเชิงสร้างสรรค์ และยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยว SHA อาจเป็นเพราะการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชุมชนต้องมุ่งเน้นการพัฒนาในหลายมิติเพื่อให้สามารถแข่งขันได้และตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานศึกษาของ วิทเอก สว่างจิตร และคณะ (2566) เสนอแนวทางการยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชุมชนที่สะท้อนความเป็นตัวตนของชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการบริหารจัดการกลุ่ม การพัฒนา

ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว พัฒนาช่องทางการสื่อสารการตลาด และการบูรณาการหน่วยงานภาคีเครือข่าย เช่นเดียวกับงานศึกษาของพงศ์พันธ์ อนันต์วรณิชย์ (2564) ซึ่งให้เห็นว่าการสร้างสรรค์และกระบวนการสร้างสรรค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงสร้างสรรค์เป็นการนำทรัพยากรทั้งในด้านอัตลักษณ์ ชีวิตความเป็นอยู่ ทุนทางสังคม และระบบเศรษฐกิจในพื้นที่มาแปรรูปให้กลายเป็นสินทรัพย์ในการท่องเที่ยว

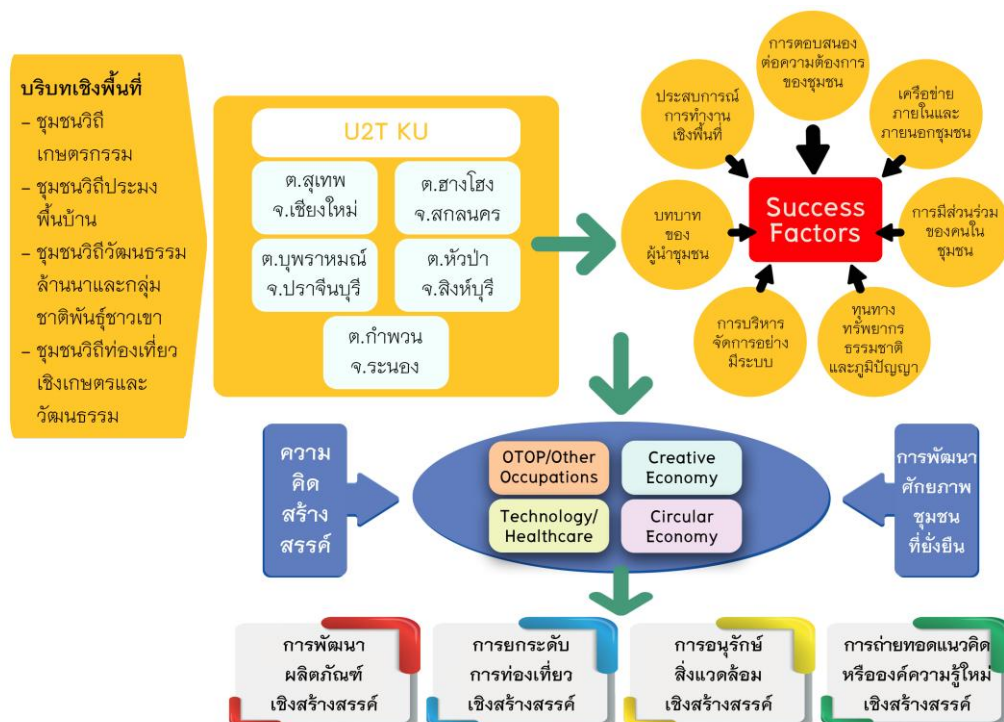
3. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงสร้างสรรค์ มุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน อาจเป็นเพราะชุมชนต้องการสร้างสรรค์แนวทางใหม่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานศึกษาของ ทัดพร คุณประดิษฐ์ และคณะ (2567) เสนอแนวทางการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสร้างสรรค์บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเชื่อมโยงทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยมุ่งเน้นการวางแผนและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรด้วยตัวชุมชนเอง รวมทั้งสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดการทรัพยากรที่ใช้ประโยชน์ได้ง่าย และสามารถถ่ายทอดสู่ชุมชนอื่นเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและการกินดีอยู่ดีในวิถีที่ชุมชนต้องการ

4. การถ่ายทอดแนวคิดใหม่หรือองค์ความรู้ใหม่เชิงสร้างสรรค์ อาจเป็นเพราะมีเป้าหมายให้เป็นฐานในการต่อยอดการพัฒนาแก่ชุมชนทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานศึกษาของ อรช กระแสสินทร์ และคณะ (2565) ใช้แนวทาง BCG มาประเมินผลกระทบเชิงบวกในการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไปยังพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนโดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์และการบริการต้อนรับหรือรับรองนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานศึกษาของ พรพจน์ ศรีรัตน์ และ ภัสสรานุกญญฤทธิ์ (2566) ที่นำเสนอการพัฒนาชุมชนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนดาร์ลอบาเดาะห์ ที่ตั้งอยู่บนฐานรากของชุมชนทั้งในเรื่องวัตถุดิบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งโดยมีหลักการสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อเป็นนวัตกรรมสังคมจากกระบวนการผลิตเกษตรแปรรูป การสร้างมูลค่าเพิ่ม และการพัฒนาอาชีพให้มีความยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบปัจจัยความสำเร็จที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพชุมชน 7 ประการดังนี้ 1) การตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน 2) การสนับสนุนจากเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน 3) บทบาทของผู้นำชุมชน 4) การบริหารจัดการอย่างมีระบบ 5) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 6) การมีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาหลากหลาย 7) ประสิทธิภาพการทำงานเชิงพื้นที่ อาจเป็นเพราะการพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานการทำงานโครงการ U2T ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเท่านั้นแต่เกิดจากการบูรณาการร่วมกันของทุกปัจจัยความสำเร็จดังกล่าว สอดคล้องกับงานศึกษาของ ดนุช ต้นเทอดทิพย์

และ สัมพันธ์ เย็นสำราญ (2566) ที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนภายใต้โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ต้องอาศัยการบูรณาการร่วมกันใน 7 ประเด็นสำคัญ คือ 1) ผลิตภัณฑ์ใหม่ การรวมกลุ่มธุรกิจใหม่ และผู้ประกอบการใหม่ 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้รับการรับรองมาตรฐานและบริการ 3) กลไกความร่วมมือขับเคลื่อนกับภาคีเครือข่าย 4) การบูรณาการศาสตร์ความเชี่ยวชาญและถ่ายทอดแบบองค์รวม 5) ดำเนินการสู่แผนพัฒนาท้องถิ่นระยะยาว 6) ความตระหนัก การเฝ้าระวัง และการอนุรักษ์เกี่ยวกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ และ 7) การพัฒนาทักษะที่จำเป็นตามช่วงวัยในพื้นที่ งานศึกษาของ รติมา พงษ์อริยะ (2565) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามโครงการ U2T คือ 1) ความรู้ ความสามารถและการเอาใจใส่ต่อโครงการของอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ 2) ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการ 3) การมีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญา 4) การมีทุนทางทรัพยากรมนุษย์ การคัดเลือก และการบริหารคณะทำงาน 5) การสร้างการมีส่วนร่วมได้ให้ชุมชน และ 6) ความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรม งานศึกษาของ หทัยชนก คะตะสมบุรณ์ (2563) พบว่าการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนต้องดำเนินการภายใต้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนด้วยกันเองผ่านการจัดกิจกรรมและการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับชุมชนอื่นในการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันตลอดชีวิต

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ภาพที่ 3 แสดงองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ข้อสามารถวิเคราะห์ถึงการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืนผ่าน 4 แนวทางหลักในการพัฒนา ได้แก่ 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่ม 2) การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือในพื้นที่ 3) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงสร้างสรรค์โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 4) การถ่ายทอดแนวคิดหรือองค์ความรู้ใหม่เชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และ 7 ปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ 1) การตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน 2) เครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน 3) บทบาทของผู้นำชุมชน 4) การบริหารจัดการอย่างมีระบบ 5) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 6) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาหลากหลาย 7) ประสิทธิภาพการทำงานเชิงพื้นที่ ซึ่งการพัฒนาศักยภาพชุมชนดังกล่าวสามารถเป็นต้นแบบสำหรับโครงการพัฒนาชุมชนอื่นๆต่อไป โดยเฉพาะในช่วงที่เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่งต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรุนแรงโดยเฉพาะหลังวิกฤติการระบาดของโรค COVID-19

สรุป

สรุปผลการวิจัยในภาพรวมพบว่า 1) แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนมุ่งเน้นการพัฒนาโดยการนำแนวคิดเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน 4 แนวทางหลักสำคัญ ได้แก่ 1.1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์เดิมให้คุณภาพสูงขึ้น และการคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ 1.2) การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยการนำทุนทางสังคมมาสร้างประสบการณ์ใหม่ให้นักท่องเที่ยว 1.3) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเชิงสร้างสรรค์ด้วยแนวคิด Circular Economy 1.4) การถ่ายทอดแนวคิดหรือองค์ความรู้ใหม่เชิงสร้างสรรค์ผ่านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกกลุ่ม 2) ปัจจัยความสำเร็จที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานการทำงานโครงการ U2T ประกอบด้วย 7 ปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ 2.1) การตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน โดยใช้แนวทางการสำรวจความต้องการเชิงลึกก่อนการออกแบบกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์ 2.2) การสนับสนุนจากเครือข่ายภายใน และเครือข่ายภายนอกชุมชน โดยใช้เครือข่ายความร่วมมือแบบบูรณาการระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน 2.3) บทบาทของผู้นำชุมชน ซึ่งมีคุณลักษณะเด่น เช่น มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการประสานงาน และมีความเข้าใจในบริบทชุมชน 2.4) การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบทั้งการกำหนดกลยุทธ์ การวางแผน และการบริหารความเสี่ยง 2.5) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนโดยมุ่งเน้นให้คนในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา 2.6) การมีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาหลากหลาย 2.7) ประสิทธิภาพการทำงานเชิงพื้นที่ของผู้จัดการตำบลและทีมงานโครงการ U2T

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 เพื่อให้การออกแบบกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน หน่วยงานหรือมหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบโครงการ U2T ควรเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจบริบทเชิงพื้นที่ และความต้องการที่แท้จริงของชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม

1.2 หลังจากโครงการ U2T แล้วเสร็จ ควรกำหนดให้มีกลไกติดตามผลการดำเนินงานหลังเสร็จสิ้นโครงการ เช่น การจัดทำรายงานผลกระทบต่อชุมชนในระยะเวลา 6 เดือนหรือ 1 ปีหลังสิ้นสุดโครงการ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวอาจช่วยให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสามารถนำไปใช้ประเมินความรู้หรือทักษะที่ถ่ายทอดไปยังชุมชนได้ว่าถูกนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร

1.3 ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มในลักษณะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีความเหนียวแน่น โดยจัดอบรมหรือให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการกลุ่ม เช่น การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ การบริหารงบประมาณ และการวางแผนธุรกิจ เพื่อให้กลุ่มสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้แม้โครงการ U2T จะแล้วเสร็จหรือไม่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอกก็ตาม

1.4 จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมภายใต้โครงการ U2T ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนกลุ่มเยาวชนหรือกลุ่มวัยทำงานมีจำนวนจำกัดเนื่องจากส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพภายนอกชุมชน ดังนั้นจึงควรสร้างแรงจูงใจหรือกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่กลับมาพัฒนาชุมชน และสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบองค์ความรู้เรื่องเล่าและประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางและปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้การทำงานของโครงการ U2T เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันภายใต้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำหรับประเด็นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรวิเคราะห์เชิงลึกถึงความสัมพันธ์ระหว่าง 7 ปัจจัยความสำเร็จที่ค้นพบในการพัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อให้ทราบว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลสูงสุดและในบริบทใด และศึกษาวิจัยกระบวนการและปัจจัยที่ช่วยให้ชุมชนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดหรือปรับใช้ได้จริงเพื่อหาแนวทางสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ พวงประยงค์. (2561). บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาระดับวิสาหกิจชุมชนไทย. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 1(1), 1-33. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/gvc-tu/article/view/148893>

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). *U2T BCG HACKATHON 2021:*

มหาวิทยาลัยสู่ตำบลสร้างรากแก้วให้ประเทศ. สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2567, จาก

<https://online.pubhtml5.com/lcro/nruv/#p=1>

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562, 26 พฤศจิกายน). *ข้อเสนอ BCG in*

Action: The New Sustainable Growth Engine โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ

13 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://www.nxpo.or.th/th/report/9394/>

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์จำกัด.

ขวัญกมล ดอนขวา. (2559). *แบบจำลองเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์มีผลต่อ*

ยุทธศาสตร์ระยะยาวการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทย(รายงานการวิจัย).

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

จาตุรงค์ สุทวาทัน. (2567). การประเมินผลโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิด

ด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) กรณีศึกษา: ตำบลสร้อยละคร อำเภอลาดยาว จังหวัด

นครสวรรค์. *Journal of Education and Social Agenda*, 1(1), 15–30. สืบค้นจาก

<https://so15.tci-thaijo.org/index.php/ACJJ/article/view/1142>

دنوخ ต้นทอดทิตย และ สัมพันธ์ เย็นสำราญ. (2566). การถอดบทเรียนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

และสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ประเทศไทย (U2T for BCG). *วารสารชุมชน*

วิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 17(1), 26–39. สืบค้นจาก

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NRRU/article/view/264030>

ทัตพร คุณประดิษฐ์, อติณัฐ จรดล, รัชพล สัมพุทธานนท์, วัชรวิทย์ หาญเมืองใจ, รุ่งนภา ทากัน, ศรัณย์

จินะเจริญ, พิษณุภาคิน ไชยมงคล, อ้อมหทัย ดีแท้, ณัฐธิดา สุภาหาญ และ พงษ์พันธ์ุ

สีพีทเกรียงไกร. (2567). การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสร้างสรรค์บน

ฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษากลุ่มแม่น้ำแรม

จังหวัดเชียงใหม่. *Life Sciences and Environment Journal*, 25(1), 237–248. สืบค้นจาก

<https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/psru/article/view/255802>

นภาพร หะวานนท์. (2552). *วิธีการศึกษาเรื่องเล่า: จุดเปลี่ยนของการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์*.

วารสารสังคมมนุษย์, 5(2), 1–22. สืบค้นจาก [https://so03.tci-thaijo.org/index.php](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/mekongjournal/article/view/6862)

[/mekongjournal/article/view/6862](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/mekongjournal/article/view/6862)

นรินทร์ สังข์รักษา. (2561). *เรื่องเล่า: วิธีวิทยาแนวใหม่ในการแสวงหาความรู้เพื่อการวิจัยทางสังคม*.

วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 10(2), 1–18. สืบค้นจาก [https://so05.tci-thaijo.org](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/suedureasearchjournal/article/view/170462)

[/index.php/suedureasearchjournal/article/view/170462](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/suedureasearchjournal/article/view/170462)

- นิตยา โพธิ์นอก และ รัชต์ สกนทะมัต. (2560). การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเพื่อใช้สิทธิในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 15(2), 70–93. สืบค้นจาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/kpi_journal/article/view/244104
- บริษัท เอฟพีเอ็น จำกัด. (2562). รายงานการศึกษาการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ สาขางานฝีมือและหัตถกรรมปี 2562. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน).
- เบญจมาศ เมืองเกษม และ ณัฐธิยา วัฒนศิริศาสตร์. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์สู่การจัดการสวัสดิการชุมชน ตำบลห้วยลึก อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย. *วารสารเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 13(3), 17–32. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JGNRU/article/view/265851>
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2565). การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยการดำเนินงานอย่างบูรณาการ. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- ผู้จัดการออนไลน์. (2564, 23 พฤศจิกายน). “U2T” มหาวิทยาลัยสู่ตำบล ความสำเร็จของการพลิกวิกฤติเป็นโอกาสสร้างรากฐานพลิกโฉมประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม 2567, จาก <https://mgronline.com/entertainment/detail/9640000115923>
- พระปัญญาวัฒน์ คุดตาสีโล (อโนราช), พระสิทธิรักษ์ จันทสโร (หนูห้วน), พชร คิลรัตน์, ปัญญา คล้ายเดช และ วสันต์ ศรีสอาด. (2567). ผลกระทบจากการแก้ไขปัญหการระบาดของโรคโควิด-19 ของภาครัฐ. *วารสารเศรษฐกิจปริทัศน์*, 4(1), 33–42. สืบค้นจาก <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/stw/article/view/1031>
- พัฒนา ภูธรธรรม. (2563). ปรัชญาการวิจัยแนวเรื่องเล่าทางสังคมศาสตร์สู่งานสังคมสงเคราะห์. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(1), 89–106. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/truhusocjo/article/view/242595>
- พงศ์พันธ์ อนันต์วรณีย์. (2564). การพัฒนาตัวแบบกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมและเชิงสร้างสรรค์ 3 ชุมชน. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 10(2), 65–87. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/BJBM/article/view/249459>
- พรพจน์ ศรีตัน. (2564). โครงการนวัตกรรมทางสังคมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การแข่งขันเชิงพาณิชย์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน(รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พรพจน์ ศรีตัน, ภัสสร่า บุญญฤทธิ์ และ ธิดาธิลป์ เปลี่ยนละออ. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำพริกปลาบูดู ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนดาร์ลุฮิบาตะห์ กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 15(4), 337-351. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/abcjournal/article/view/268771>
- รติมา พงษ์อริยะ. (2565). *โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) กับการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์: กรณีศึกษาเปรียบเทียบชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอแกลง จังหวัดระนอง* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลลิตา พิมทา และ รักดาวัลย์ ศิริธาคำ. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านมะยาง อำเภอดงขี้ปูน จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 9(3), 465-473. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JCDLQ/article/view/247071>
- วิทเอก สว่างจิตร, อรพรรณ เจริญรัตน์, วิยดา เหล่มตระกูล และ กัญญารัตน์ ไชยสงคราม. (2566). การถอดบทเรียนการยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่น. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 15(2), 164-176. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/article/view/256468>
- สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน. (2567). *การท่องเที่ยววิถีชนบท ความคิดเชิงสร้างสรรค์กับการเพิ่มมูลค่าเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2563). *โลกเปลี่ยน คนปรับ หลุดจากกับดัก ขยับสู่ความยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). *ถอดบทเรียนโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.
- หทัยชนก คะตะสมบุญ. (2563). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารสันติศึกษาปริทัศน์ มจร.*, 8(2), 473-488. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/238762>
- อรช กระแสอินทร์, เพกา เสนาะเมือง, นันทชัย ไตรรัตน์วงศ์ และ นภาพดี โรจนธรรม. (2565). การพัฒนากรอบแนวคิดสำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแนวทาง BCG. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 24(1), 122-136. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jica/article/view/256867>

อุทิศ ทาหอม. (2562). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพทุนทางวัฒนธรรม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชน อย่างยั่งยืนบ้านห้วยหลายพัฒนา ตำบลโคกสะอาด อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทศว.).

Putnam, R. D. (1993). The prosperous community–social capital and public life. *American Prospect*, 4(13), 35–45. Retrieved from <https://faculty.washington.edu/matsueda/courses>

Sharkey, J. (2004). Live stories don't tell: Exploring the untold in autobiographies. *Curriculum Inquiry*, 34(4), 495–512. <https://doi.org/10.1111/j.1467-873X.2004.00307.x>